

AZƏRBAYCAN TİBB UNİVERSİTETİ

“İNSAN ANATOMİYASI”

fənni üzrə fəlsəfə doktoru imtahanının

PROQRAMI

Hazırlıq istiqaməti: **“TİBB ELMLƏRİ”**

Proqramın istiqaməti: **3241.01 “İNSAN ANATOMİYASI”**

B A K I - 2022

İnsan anatomiyası fənni üzrə fəlsəfə doktoru imtahanının proqramı
Əməkdar elm xadimi, REA-nın akademiki, tibb elmləri doktoru, professor
V.B.Şadlinskinin ümumi elmi rəhbərliyi ilə aşağıdakı müəlliflər tərəfindən
hazırlanmışdır

Azərbaycan Tibb Universitetinin
İnsan anatomiyası və tibbi terminologiya
kafedrasının professoru, ə.e.x., REA-nın
akademiki, tibb elmləri doktoru

Şadlinski Vaqif Bilas oğlu

Azərbaycan Tibb Universitetinin
İnsan anatomiyası və tibbi
terminologiya kafedrasının
professoru, tibb elmləri doktoru

Hüseynov Balakəsi Məmmədli oğlu

MƏZMUNU

Ümumi qaydalar:

Bölmə I. Elmi ixtisas üzrə fəlsəfə doktoru imtahanının məqsədi

Bölmə II. Fəlsəfə doktoru imtahanının verilməsi prosesində yoxlanan bacarıqlar

Bölmə III. Fəlsəfə doktoru imtahanı proqramının məzmunu

Fəsil 1. İnsan anatomiyası fənninə giriş.

Fəsil 2. Sümük və birləşmələr sistemi.

Fəsil 3. Əzələ sistemi.

Fəsil 4. Daxili orqanlar.

Fəsil 5. Sinir sistemi.

Fəsil 6. Duyğu orqanları.

Fəsil 7. Ürək qan-damar sistemi.

Fəsil 8. Limfa və immun sisteminin orqanları.

Bölmə IV. Tədris-metodik və informasiya təminatı

Bölmə V. Qiymətləndirmə meyarları

Bölmə VI. Fəlsəfə doktoru imtahanına hazırlaşmaq üçün nümunəvi sualların siyahısı

ÜMUMİ QAYDALAR

Doktorantura ali təhsil bazasında elmi və elmi-pedaqoji kadr hazırlığını, ixtisas və elmi dərəcələrin yüksəldilməsini təmin edir. Doktorantura təhsili ali təhsilin ən yüksək pilləsi olaraq ali təhsil müəssisələrində və elmi təşkilatlarda yaradılan doktoranturalar vasitəsilə həyata keçirilir.

İnsan anatomiyası fənni “Tibb elmləri” elmi istiqaməti və 3241.01 – “İnsan anatomiyası” ixtisas proqramı üzrə doktoranturada elmi-pedaqoji kadrlar hazırlığını təmin edən fundamental fəndir.

“İnsan anatomiyası” fənninin öyrənilməsi bakalavr və rezidentura hazırlığı üzrə əsas təhsil proqramının mənimsənilməsi nəticəsində doktorantların yiyələndiyi biliklərin məcmusuna əsaslanır. Proqramın əsasını dayaq-hərəkət aparatı orqanları, daxili orqanlar, sinir sistemi və duyğu orqanları, ürək qan-damar və limfa sistemi orqanları barədə fəsillərin əsas müddəaları təşkil edir:

«İnsan anatomiyası» fənni üzrə fəlsəfə doktoru imtahanına daxil edilmiş sualların mənimsənilməsinin nəticələri doktorantların elmi-tədqiqat və peşəkar fəaliyyətləri üçün həlledici əhəmiyyətə malikdir.

«İnsan anatomiyası» fənni üzrə fəlsəfə doktoru imtahanı tədris planında və təqvim-mövzu cədvəlində müəyyən edilmiş müddətlərdə keçirilir.

«İnsan anatomiyası» fənni üzrə fəlsəfə doktoru imtahanı proqramında fəlsəfə doktoru imtahanının məqsədi, ona olan tələblər müəyyən edilmiş, fəlsəfə doktoru imtahanının məzmunu və qiymətləndirmə meyarları təsvir edilmişdir.

«İnsan anatomiyası» fənni fundamental elmi bazaya malik olan, elmi yaradıcılığın metodologiyası və müasir informasiya texnologiyaları barədə məlumatlı, müstəqil elmi-tədqiqat və elmi-pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olmağı bacaran və buna hazır olan şəxsiyyətin formalaşmasına imkan yaradır.

I BÖLMƏ. ELMİ İXTİSAS ÜZRƏ FƏLSƏFƏ DOKTORU İMTAHANININ HƏDƏFLƏRİ VƏ MƏQSƏDİ

3242.01 - «İnsan anatomiyası» ixtisası üzrə doktoranturada təhsil alanların hazırlığının məqsəditə tibb sahəsində ali ixtisaslı kadrlar hazırlanmasından, bu sahənin elmi və elmi-pedaqoji kadrlarla, həmçinin morfoloji tədqiqatın müasir elmi metodlarına yiyələnmiş, yüksək ixtisaslı mütəxəssislərlə təmin etməkdən, doktorantın elmi ixtisas fənlərinin öyrənilməsinin yekunlarına əsasən onun bacarıqlarının səviyyəsini aşkar etmək və qiymətləndirməkdən ibarətdir.

Tədqiqatın məzmunu – Praktiki təbabətin tələblərini, fundamental tədqiqatların nəzəri və təcrübi təbabət üçün əhəmiyyətini nəzərə alaraq müasir elmi nailiyyətlər əsasında insan orqanizminin quruluşunun, onu təşkil edən aparat və sistemlərin inkişafının, bətdaxili və bətnxarici dövrlərdə orqanizmdə baş verən dəyişikliklərin kompleks şəkildə öyrənilməsi.

Tədqiqatın obyektı – insan orqanizminin normada forma və quruluşu, mənşəyi və inkişafıdır. Normada insan orqanizminin öyrənilməsi və eksperimentdə heyvanlar üzərində aparılan tədqiqatlar əsasında alınmış məlumatlar antropologiya, fiziologiya, müqayisəli anatomiya və genetika kimi ayrı-ayrı fənlərlərin inkişafı üçün zəmin yaradır.

Elmi ixtisas üzrə fəlsəfə doktoru imtahanının hədəfi təhsil alanlar tərəfindən əsas ali təhsil proqramının – 3242.01 - «İnsan anatomiyası» istiqaməti üzrə doktoranturada elmi-pedaqoji kadrlar hazırlanması proqramının mənimsənilməsinin nəticələrinin Dövlət Ali Təhsil Standartlarının müvafiq tələblərinə nə dərəcədə uyğun olduğunu təyin etməkdir.

Elmi ixtisas üzrə fəlsəfə doktoru imtahanının məqsədi:

-elmi ixtisas üzrə fəlsəfə doktoru imtahanına hazırlıq və fəlsəfə doktoru imtahanının verilməsi prosesində 3242.01 - «İnsan anatomiyası» hazırlıq istiqaməti üzrə Dövlət Ali Təhsil Standartlarının tələbləri (ali ixtisaslı kadrların hazırlıq səviyyəsi) və təhsil alanların ali təhsil proqramının - doktoranturada elmi-

pedaqoji kadrların hazırlanması proqramının mənimsənilməsi prosesində əldə etdikləri faktiki bilik, bacarıq və vərdislər arasında uyğunluğu təyin etmək;

- doktorantın insanın ayrı-ayrı orqanlarının quruluşunun qanunauyğunluqlarının təhlil edilməsi, müxtəlif yaş dövrlərində insan orqanizminin morfo-funksional vəziyyətinin qiymətləndirilməsi və bunlardan patoloji proseslərə vaxtında diaqnoz qoyulmasında istifadə edilməsi haqqında elmi bilikləri nə dərəcədə mənimsədiyini aşkar etmək;

- doktorantın orqanların və onların ayrı-ayrı hissələrinin bədən səthinə proyeksiyasını dəqiq müəyyən edilməsi haqqında elmi bilikləri nə dərəcədə mənimsədiyini aşkar etmək;

- doktorantın orqanların fərdi və bətn daxili, bətn xarici inkişaf dövrlərində yaş xüsusiyyətlərini, onların variasiya və anomaliyalarını anatomik cəhətdən əsaslandırma bilməsi bacarığını qiymətləndirmək;

- doktorantın morfoloji tədqiqat metodlarını müstəqil öyrənmək, müasir elmi nailiyyətləri təhlil etmək və qiymətləndirmək, əldə olunan biliklərin klinikada tətbiqinin metodoloji əsaslarını hazırlamaq qabiliyyətini qiymətləndirmək.

II BÖLMƏ. FƏLSƏFƏ DOKTORU İMTAHANININ VERİLMƏSİ PROSESİNDƏ YOXLANAN BACARIQLAR

Doktorantura proqramının ixtisas fənni üzrə fəlsəfə doktoru imtahanı aşağıda sadalanan bacarıqların üzə çıxarılmasına yönəldilmişdir:

Universal bacarıqlar:

- müasir elmi nailiyyətləri təhlil etmək və qiymətləndirmək, tədqiqat və praktiki xarakterli məsələlərin həlli zamanı, o cümlədən fənlərarası sahələrdə yeni ideyalar irəli sürmək qabiliyyəti;

Ümumi peşəkar bacarıqlar:

- İnsan anatomiyası sahəsində müasir tədqiqat metodlarından və informasiya texnologiyalarından istifadə etməklə müstəqil elmi-tədqiqat fəaliyyətini həyata

keçirmək qabiliyyəti.

Peşəkar bacarıqlar:

- İnsan anatomiyası sahəsində nəzəri və eksperimental tədqiqatların metodlarının mənimsənilməsi;
- Elmi tədqiqatlarda insan anatomiyası elminin nəzəri əsaslarından istifadə etmək qabiliyyəti.

Fəlsəfə doktoru imtahanında doktorant aşağıda sadalanan bilik, bacarıq və vərdislərini nümayiş etdirməlidir:

Biliklər:

- Orqanların makromikroskopik səviyyədə quruluşu, bunların mənsub olduğu aparat və sistemlərin orqanizmin ümumi təşkilindəki əhəmiyyəti;
- Aparat və sistemlərin inkişafını, onların bətn daxili və bətn xarici dövrdə keçdiyi quruluş dəyişikliklərinin dinamikası və funksional əhəmiyyəti;
- İnsan bədənini təşkil edən üzvlərin hansı anatomik qanunauyğunluqlar əsasında formalaşması;
- Orqanların topoqrafiyası və damar-sinir kötüklərinə münasibəti;
- Orqanizmin quruluşunun öyrənilməsində eksperimental metodun (heyvanlar üzərində aparılan tədqiqatların) əhəmiyyəti; onun imkanları, məhdudiyyətləri və perspektivləri;
- Tibbin və səhiyyənin inkişafında İnsan anatomiyası fənninin əhəmiyyəti, onun digər tibbi-bioloji fənlərlə əlaqəsi.

Bacarıqlar:

- Makro-mikroskopik təşrih, mikroskopik, eksperimental və müasir şüa diaqnostikası müayinələrinin morfoloji təhlilini aparmaq;
- Əldə olunan bilikləri elmi-tədqiqat fəaliyyətində tətbiq etmək;
- Heyvanlar üzərində eksperimenti planlaşdırmaq və aparmaq (müvafiq qaydalara riayət etməklə), təcrübənin nəticələrini işləmək və təhlil etmək,

orqanların quruluşunu öyrənmək üçün eksperimentin əhəmiyyətini düzgün qiymətləndirmək;

- Xəstələrin müayinəsində və xəstəliklərin diaqnostikasında, inkişafında anatomik məlumatların rolunu qiymətləndirmək;

- Öyrənilən geniş yayılmış xəstəliklərin patogenetik terapiya prinsiplərini morfoloji cəhətdən əsaslandırmaq.

Vərdişlər:

- Müxtəlif ədəbiyyat mənbələri ilə işləmək, müvafiq problemlər üzrə informasiya axatırışı aparmaq;

- Nəzəri və praktiki xarakterli məsələlərin həlli zamanı, o cümlədən fənlər-arası sahələrdə yaranan metodoloji problemləri təhlil etmək;

- Müasir elmi nailiyyətləri, o cümlədən fənlərarası sahələrdə nəzəri və praktiki xarakterli məsələlərin həlli üzrə fəaliyyətin nəticələrini tənqidi mövqedən təhlil etmək və qiymətləndirmək;

- Müstəqil morfolojitədqiqat aparmaq qabiliyyəti;

- Şifahi və yazılı nitqini məntiqi cəhətdən düzgün, əsaslandırılmış və aydın şəkildə qurmaq, tədqiqat məsələlərinin həlli üçün perspektivli nəzəri-metodoloji və elmi-praktik yanaşmaları inkişaf etdirmək qabiliyyəti;

- Tədqiqat işinin müxtəlif metodlarının mənimsənilməsi;

- Tədqiqatın nəticələrinin statistik işlənməsi, qiymətləndirilməsi, xronoloji təhlilin aparılması qabiliyyəti.

III BÖLMƏ. FƏLSƏFƏ DOKTORU İMTAHANI PROQRAMININ

MƏZMUNU

FƏSİL 1.İNSAN ANATOMİYASI FƏNNİNƏ GİRİŞ

İnsan anatomiyası fundamental elm və tədris fənni kimi. İnsan anatomiyasının müasir tibb elmində yeri, məqsədi, vəzifələri.İnsan orqanizminin

öyrənilməsində istifadə olunan klassik və müasir metodlar. Canlı insanda orqanların morfo-funksional xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi. Orqanların quruluşu və topoqrafiyasının öyrənilməsində eksperimental üsulun əhəmiyyəti. Heyvanlar üzərində eksperimentlərin aparılmasının mənəvi-etik aspektləri.

Klinik anatomiya haqqında anlayış, onun vəzifələri və perspektivləri, deontoloji aspektləri. Orqanizmin ayrı-ayrı sistemlərinin klinik anatomiyası. Anatomik biliklərin xəstəliklərin diaqnostikasında və patogenezdə rolu.

Azərbaycanda anatomiyanın inkişafı. Anatomik terminologiyanın əhəmiyyəti. İnsanın bədən daxili və bədən xarici inkişaf mərhələləri. Toxumalar, orqanlar və aparatlar.

FƏSİL 2. SÜMÜK VƏ BİRLƏŞMƏLƏR SİSTEMİ

Skeletin ümumi anatomiyası. Sümük toxumasının növləri və xüsusiyyətləri. Sümüyün inkişafı, quruluşu, forması, təsnifatı, kimyəvi tərkibi və fiziki xüsusiyyətləri. Sümüküslüyü və sümük iliyinin quruluşu və funksiyası. Skeleti təşkil edən sümüklərin birləşmələri. Fasiləsiz və fasiləli birləşmələr. Fasiləsiz birləşmələrin növləri – sindesmoz, sinxondroz, sinostoz və sinsarkozlar. Fasiləli və ya oynaq birləşmələri. Adi oynağın quruluşu. Oynağın köməkçi elementləri. Oynağın fiksasiyası və tormoz aparatı.

2.1. Gövdə sümükləri və onların birləşmələri.

Fəqərələr, qabırğalar və döş sümüyü. Fəqərələrin anatomiyası. Onurğanın ayrı-ayrı nahiyyələrində onların quruluş xüsusiyyətləri. Qabırğaların anatomiyası. Həqiqi və yalançı qabırğalar. Döş sümüyünün anatomiyası. Fəqərələrin bir-biri ilə və qabırğalarla birləşmələri. Atlas-ənsə oynaqının xüsusiyyətləri. Onurğanın quruluşu, forması, ayrılıqları və funksiyası. Döş qəfəsinin quruluşu, funksiyası, insanların konstitusional tipindən və cinsindən asılı olaraq formaları. Gövdə sümüklərinin inkişafı, onurğanın və döş qəfəsinin yaş xüsusiyyətləri. Gövdə

sümüklərinin inkişaf variantları və anomaliyaları. Gövdə sümüklərinin və onların birləşmələrinin klinik anatomiyası.

2.2. Yuxarı ətraf sümükləri və onların birləşmələri.

Yuxarı ətrafların qurşaq və azad hissələri sümüklərinin anatomiyası. Körpücük və kürək sümükləri. Bazu, said (mil və dirsək) və əl sümükləri.

Yuxarı ətraf sümüklərinin birləşmələri: döş-körpücük, çiyin çıxıntısı-körpücük oynaqalarının quruluş xüsusiyyətləri və hərəkətləri. Kürək sümüyünün birləşmələri. Bazu, dirsək, mil-bilək və əl oynaqalarının quruluşu, forması və hərəkətləri.

Yuxarı ətraf sümüklərinin inkişafı və anomaliyaları. Yuxarı ətrafın sümük və birləşmələrinin klinik anatomiyası.

2.3. Aşağı ətraf sümükləri və onların birləşmələri.

Aşağı ətrafın qurşaq sümükləri. Çanaq sümüyü: quruluşu və birləşmələri. Oma-qalça oynaqı. Qasıq bitişməsi. Tam çanağın hissələri. Böyük və kiçik çanağın ölçüləri. Konyuqatalar. Çanaq oxu və çanaq maili. Tam çanağın cinsi və fərdi xüsusiyyətləri.

Aşağı ətrafın azad hissəsinin sümükləri. Bud, baldır (qamış və incik) və ayaq sümükləri. Aşağı ətrafın azad hissəsinin oynaqları: bud-çanaq, diz, aşıq-baldır və ayaq oynaqaları: quruluşu, forması və hərəkətləri. Baldır sümüklərinin birləşmələri. Ayaq daraqarxasının köndələn oynaqı və ayaq daraqarxası-ayaq darağı oynaqaları. Onların anatomiyası və əhəmiyyəti. Tam ayaq, quruluşu və forması. Ayağın boylama və köndələn tağları. İçəri-ressor və bayır istinad tağlarının anatomiyası və funksiyası.

Aşağı ətraf sümüklərinin inkişafı, variasiya və anomaliyaları. Aşağı ətrafın sümük və birləşmələrinin klinik anatomiyası.

2.4. Kəllə sümükləri.

Kəllə sümüklərinin inkişafı, quruluşu və xüsusiyyətləri. Kəllənin beyin hissəsinin sümükləri – alın, əsəs, ənsə, xəlbir, gicgah və təpə sümüklərinin quruluşu.

Kəllənin üz hissəsinin cüt və tək sümükləri: əng, almacıq, burun, gözyaşı, damaq, aşağı burun balıqqulağı, çənə, xış və dilaltı sümüklərin quruluşu. Havalı sümüklər. Burunətrafi ciblər və onların ontogenzdə əhəmiyyəti.

Kəllənin beyin hissəsinin topoqrafiyası: kəllə qapağı, kəllənin daxili və xarici əsasının topoqrafiyası. Kəllənin üz hissəsinin – göz yuvaları, burun boşluğu, ağız boşluğu, gicgahaltı və qanadabənzər çuxurların topoqrafiyası.

Kəllənin kranimetriyası. Kəllənin və kəllə sümüklərinin yaş xüsusiyyətləri. Kəllə sümüklərinin birləşmələri, gicgah-çənə oynaqı, forması, xüsusiyyətləri və hərəkətləri. Kəllə sümüklərinin variasiya və anomaliyaları. Kəllə sümüklərinin və onların birləşmələrinin klinik anatomiyası

FƏSİL 3.ƏZƏLƏ SİSTEMİ

Əzələ toxumasının növləri. Skelet əzələlərinin anatomiyası. əzələlərin köməkçi aparatı, fassiya törəmələri. Əzələnin qüvvəsi, işi və halı. Əzələnin qüvvəsinə təsir edən amillər. Əzələ işinin dinamik baxımdan növləri. Birqollu və ikiqollu linglər. Əzələlərin variasiyaları və anomaliyaları.

3.1. Baş, boyunun əzələ və fassiyalarının morfofunksional anatomiyası

Çeynəmə və mimik əzələlər. Çeynəmə əzələlərinin funksional anatomiyası. Mimiki əzələlərin anatomiyası, xüsusiyyətləri və funksiyası. Boyun əzələlərinin anatomiyası, səthi və dərin əzələlərin funksiyası. Boynun səthi və dərin fassiyaları. Nəfəs borusuönü və onurğaönü fassiyaların topoqrafiyası. Boynun topoqrafiyası.

Baş və boyun əzələlərinin klinik anatomiyası.

3.2. Döş qəfəsi, qarın və arxa əzələləri və fassiyalarının morfofunksional anatomiyası.

Döş nahiyyəsində çəkilən xətlər. Döş əzələlərin anatomiyası, funksiyası. Döş qəfəsi fassiyaları. Səthi döş fassiyası, xüsusi döş fassiyası, qoltuq və döş qəfəsidaxili fassiyaların topoqrafiyası. Diafraqmanın quruluşu və yaş xüsusiyyətləri.

Qarının ön-yan divarında çəkilən xətlər və orada olan nahiyyələr. Qarın əzələlərin anatomiyası və funksiyaları. Qarın fassiyaları; qarının səthi, xüsusi və qarının daxili fassiyasının topoqrafiyaları. Düz əzələ yatağının topoqrafiyası. Qasıq kanalının topoqrafiyası, möhtəviyyatı, cinsi və yaş xüsusiyyətləri.

Arxa əzələlərinin anatomiyası. Səthi və dərin qat əzələlər, onların quruluşu və funksiyası. Bel dördbucağı və bel üçbucağının topoqrafik əhəmiyyəti. Gövdə əzələlərinin klinik anatomiyası.

3.3. Yuxarı və aşağı ətrafın əzələ və fassiyalarının morfofunksional anatomiyası.

Çiyin qurşağı, bazu, said və əl əzələlərinin quruluşu, funksiyası və topoqrafiyası. Qoltuq çuxuru. Yuxarı ətraf fassiyaları. Deltayabənzər, tinüstü, tinaltı, kürəkaltı, bazu, said və əl fassiyalarının topoqrafiyası. Saidin vətər yataqlarının təyinatı. Yuxarı ətrafın sümük, oynaq və əzələlərinin inkişafı və anamaliyaları.

Aşağı ətraf əzələləri: çanaq, bud, baldır və ayaq əzələlərinin quruluşu və topoqrafiyası. Aşağı ətraf fassiyaları. Bel, qalça, sağrı, budun enli, baldır, dizaltı və ayaq fassiyalarının anatomiyası. Baldırın vətər yataqları. Çanaq nahiyyəsinin topoqrafiyası: armudəzələüstü və armuduəzələaltı dəliklər, qapayıcı kanal, damar və əzələ sahələri. Bud nahiyyəsinin topoqrafiyası: bud üçbucağı, bud kanalı, yaxınlaşdırıcı kanal və dizaltı çuxur. Baldırın topoqrafiyası. Dizaltı-baldır kanalı, yuxarı və aşağı əzələ incik kanalları. Ayaqaltının içəri və bayır şırımları. Aşağı

ətrafın funksiyaları. Aşağı ətrafın sümük, oynaq, əzələlərinin inkişafı və anomaliyaları. Əzələlərin yaş xüsusiyyətləri.

FƏSİL 4. DAXİLİ ORQANLAR.

Borulu və vəzili orqanlar. Borulu orqanların funksiyasından asılı olaraq quruluşu və xüsusiyyətləri. Vəzili orqanların quruluşu və topoqrafiyası. Ekzoepitelial və endoepitelial vəzilər. Vəzilərin quruluşu və sekresiyasından asılı olaraq xüsusiyyətləri. Morfofunksional baxımdan vəzilərin təsnifatı.

4.1. Həzm sistemi orqanları

Həzm kanalının anatomiyası. Ağız boşluğu orqanları. Udlaq, qidaborusu və mədə. Nazik və yoğun bağırsaqların morfofunksional anatomiyası. Qaraciyərin morfofunksional anatomiyası.

Qarın boşluğu və periton. Peritonun gedişi, əhəmiyyəti onun yuxarı, orta və aşağı mərtəbələrində topoqrafiyası. Peritondan əmələ gələn törəmələr. Peritonun cinsi xüsusiyyətləri. Orqanların peritona münasibəti.

Həzm sistemi orqanlarının inkişafı, yaş xüsusiyyətləri və anomaliyaları. Həzm sistemi orqanlarının innervasiya və vaskulyarizasiyası. Həzm sistemi orqanlarının klinik anatomiyası.

4.2. Tənəffüs sistemi orqanları.

Yuxarı və aşağı tənəffüs yolları. Qırtlağın quruluşu, topoqrafiyası və morfofunksional anatomiyası. Onun yaş və cinsi xüsusiyyətləri. Traxeya və bronxlar.

Ağciyərlərin anatomiyası. Bronxların ağciyərdə şaxələnmə tipləri. Bronx və alveol ağacı. Asinus haqqında məlumat. Plevra, quruluşu, səhələri. Ağciyərlərin və plevranın topoqrafiyası. Ağciyərin segmentar quruluşu. Plevra cibləri. Orta

divarın anatomiyası.

Tənəffüs sistemi orqanlarının inkişafı, yaş xüsusiyyətləri və anomaliyaları. Tənəffüs sistemi orqanlarının innervasiya və vaskulyarizasiyası. Tənəffüs orqanlarının klinik anatomiyası.

4.3. Sidik-cinsiyyət və endokrin sistemi orqanları.

Ekskretor (ifrağat) orqanları haqqında anlayış. Böyrəklər: quruluşu, topoqrafiyası və funksiyaları. Nefronun quruluşu və funksiyası. İlk və son sidiyin formalaşması. Böyrəklərin segmentasiyası. Sidikçıxarıcı yolların morfofunksional anatomiyası. Sidik axarları, sidik kisəsi və sidik kanalı. Sidik orqanlarının inkişafı, yaş xüsusiyyətləri və anomaliyaları. Onların innervasiya və vaskulyarizasiyası. Sidik orqanlarının klinik anatomiyası.

Kişi cinsiyyət orqanları. Xayaların morfofunksional anatomiyası. Toxumçıxarıcı yolların, prostat vəzin və kişi sidik kanalının morfofunksional anatomiyası. Xayaların enmə prosesi.

Qadın cinsiyyət orqanları. Yumurtalıq, uşaqlıq və uşaqlıq yolunun morfofunksional anatomiyası. Uşaqlıq yolu dəhlizinin böyük vəziləri. Aralığın quruluşu və topoqrafiyası. Cinsiyyət orqanlarının inkişafı, yaş xüsusiyyətləri və anomaliyaları. Cinsiyyət orqanlarının klinik anatomiyası.

Endokrin orqanları haqqında anlayış. Endokrin orqanlarının təsnifatı. Branxiogen vəzilərin morfofunksional anatomiyası. Mezodermal və ektodermal vəzilər. Adenohipofizdən asılı olan və olmayan vəzilər. Neyroendokrin və neyroqliya mənşəli vəzilər. İnterstisial vəzilərin xüsusiyyətləri. Endokrin vəzilərin yaş xüsusiyyətləri. Onların innervasiya və qidalanma xüsusiyyətləri, anomaliyaları. Endokrin orqanlarının yaş xüsusiyyətləri və klinik anatomiyası.

FƏSİL 5. SİNİR SİSTEMİ ORQANLARI.

Sinir sisteminin quruluş elementləri. Neyron haqqında anlayış. Sinir

çıxıntısı, sinir lifi və sinirin quruluşu. Sinaps və simpatik əlaqələr. Hissi, hərəkəti və qarışıq sinirlərin xüsusiyyətləri. Neyroqliya. Refleks qövsü. Sinir sisteminin funksiyaları. Sinir sisteminin quruluş və funksional baxımdan hissələri. Simpatik və vegetativ sinir sistemlərinin funksiyaları. Mərkəzi və periferik sinir sisteminin anatomiyası. Sinir sisteminin inkişafı. Onurğa beyninin inkişafı və anomaliyaları. Baş beynin inkişafı. Beyin qovuqları və onların törəmələri. Beynin şırım və qırıqlarının inkişafı. Beynin segmentasiyası. Beynin variasiya və anomaliyaları.

5.1. Mərkəzi sinir sisteminin anatomiyası.

Onurğa beyninin quruluşu, hissələri və topoqrafiyası. Onurğa beyninin ciyələrinin funksional anatomiyası. Onurğa beyninin boz maddəsinin quruluşu. Onurğa beyni sinirləri, quruluşu, şaxələri. Onurğa beyninin segmentasiyası. Onurğa beyninin funksiyası və yaş xüsusiyyətləri.

Beynin səthləri və hissələri. Beyin kötüyünün quruluşu. Beyincik və beyin yarım kürelərinin quruluşu. Ağ və boz maddələr. Beyin əsasında kəllə-beyin sinirlərinin köklərinin topoqrafiyası. Beyin yarım kürelərinin differensiasiyası. Alın, təpə, ənsə və gicgah paylarının quruluşu. Beyin yarım kürelərinin sitomieloarxitektonikası və funksiyaların lokalizasiyası. Yan mədəciklərin quruluşu. Ara, orta, arxa və əlavə beyindən inkişaf edən törəmələr. Beyinciyn quruluşu, topoqrafiyası və funksiyası. Beyin-onurğa beynin mayesinin cərəyanı. Baş beynin qışaları, sərt qışa cibləri.

Baş beynin ağ maddəsinin funksional anatomiyası. Aparıcı yolların anatomiyası.

5.2. Periferik sinir sisteminin anatomiyası.

Kəllə sinirləri. Hissi, hərəkəti və qarışıq sinirlər. I, II və VIII – hissi, III, IV, VI, IX, XI – hərəkəti və V, VII, IX və X – qarışıq sinirlərin funksional anatomiyası.

Onurğa beyni sinirlərinin quruluşu. Kələflər haqqında anlayış. Onların topoqrafiyası. Boyun, bazu, bel və oma kələfləri, quruluşu, şaxələri və innervasiya

zonaları.

5.3. Vegetativ sinir sisteminin anatomiyası.

Vegetativ sinir sisteminin funksiyaları. Vegetativ sinir sisteminin hissələri.

Parasimpatik sinir sisteminin baş və ooma hissələri. Başın parasimpatik düyünləri və onların morfofunksional anatomiyası, innervasiya zonaları. Parasimpatik sinir sisteminin mərkəzi və periferik şöbələrinin topoqrafiyası. Çanağın daxili orqanlar sinirlərinin innervasiya zonası.

Simpatik sinir sisteminin mərkəzi və periferik şöbələri. Simpatik kötük və onun hissələrinin anatomiyası. simpatik kötüyün boyun hissəsi, düyünləri, şaxələri və kələfləri. Simpatik kötüyün döş hissəsi, düyünləri, şaxələri və kələfləri. Böyük və kiçik daxili orqanlar sinirləri. Onların innervasiya zonası. Simpatik kötüyün qarın və çanaq hissələrinin düyünləri, şaxələri və kələfləri. Qarın kələfi, yuxarı və aşağı qarınaltı kələflərin quruluşu, topoqrafiyası və innervasiya zonaları.

FƏSİL 6.DUYĞU ORQANLARI

Duyğu orqanlarının funksiyası. Analizatorlar haqqında İ.P.Pavlov təlimi. Reseptorlar haqqında məlumat.

6.1. Qoxu orqanının anatomiyası.

Qoxu orqanının quruluşu, qoxu analizatorunun aparıcı yolu. Qoxu orqanının inkişafı və yaş xüsusiyyətləri. Qoxu orqanının innervasiyası və vaskulizasiyası.

6.2. Görmə orqanının anatomiyası.

Göz almasının qışaları və nüvəsi. Görmə analizatorunun aparıcı yolu. Gözün köməkçi (əlavə) aparatı. Göz alması əzələləri, onların funksiyası və innervasiyası. Görmə orqanının inkişafı, yaş xüsusiyyətləri və anomaliyaları. Görmə orqanının

innervasiyası və vaskulizasiyası.

6.3. Eşitmə-müvazinət orqanının anatomiyası.

Xarici, orta və daxili qulaq: onların quruluşu və funksiyası. Sümük və zarlı labirint. Eşitmə orqanının anatomiyası. Eşitmə analizatorunun aparıcı yolu. Müvazinət orqanının quruluşu. Müvazinət analizatorunun aparıcı yolu. Dəhliz-ilbiz orqanının inkişafı, yaş xüsusiyyətləri və anomaliyaları. Dəhliz-ilbiz orqanının innervasiyası və vaskulyarizasiyası.

6.4. Dad orqanının anatomiyası.

Dad orqanının quruluşu və topoqrafiyası. Dad soğanağının quruluşu və forması. Dad impulslarının daşınma yolları. Dad orqanının yaş xüsusiyyətləri, innervasiyası və vaskulyarizasiyası.

6.5. Dəri duyğusu orqanının anatomiyası.

Dərinin quruluşu, çəkisi və sahəsi. Dərinin funksiyaları. Dərinin törəmələri. Dəri duyğusu orqanı. Ümumi hissiyatın aparıcı yolları. Üçlü sinir. Onurğa beyni-qabıq yolu.

FƏSİL 7.ÜRƏK QAN-DAMAR SİSTEMİ. ÜRƏYİN ANATOMİYASI

7.1. Ürəyin anatomiyası.

Ürəyin quruluşu, qışaları, aparıcı sistemi. Perikard: lifli və seroz perikardın quruluşu. Ürəyin topoqrafiyası, rentgenanatomiyası. Ürəyin və perikardın innervasiya və vaskulyarizasiyası. Ürəyin inkişafı və müqayisəli anatomiyası. Ürəyin inkişafının pozulması ilə əlaqədar olan və qazanılan qüsurları (anomaliyalar). Ürəyin yaş və cinsi xüsusiyyətləri.

7.2. Kiçik və böyük qan dövranı damarları.

Ağciyər kötüyü, ağciyər arteriyaları. Ağciyər venaları. Ağciyər arteriyalarının ağciyərlərdə şaxələnmə xüsusiyyətləri.

Böyük qan dövranı damarları. Aorta və onun hissələri. Qalxan aortanın şaxələri. Ürəyin qidalanma xüsusiyyətləri. Yuxu arteriyaları. Baş beynin qidalanma xüsusiyyətləri. Körpücükaltı arteriyalar. Yuxarı ətrafların sümük, oynaq və əzələlərinin qidalanması. Enən aortanın hissələri. Onun döş hissəsinin parietal və visseral şaxələri. Enən aortanın qarın hissəsinin parietal və visseral şaxələri. Qarın boşluğunun tək və cüt orqanlarının qidalanma xüsusiyyətləri.

Yuxarı və aşağı ətrafların sərbəst hissəsinin arteriyaları: yuxarı və aşağı ətrafın sümük, oynaq və əzələlərinin qidalanması. Yerli qan dövranı (mikrosirkulyasiya).

7.3. Yuxarı və aşağı boş vena sistemləri.

Yuxarı boş venanın kökləri, topoqrafiyası. Bazu-baş venalarının kökləri. Daxili, xarici və ön vidaci venalar. Baş və boynun venaları. Kəllədaxili venalar, sərt qışa venaları. Beynin sərt qışa cibləri. Kəlləxarici venalar. Körpücükaltı vena. Yuxarı ətrafın səthi və dərin venaları. Döş qəfəsi venaları: tək və yarım tək venalar. Onurğa venaları, arxa qabırğaarası venalar. Yuxarı boş vena və onun köklərinin variant və anomaliyaları.

Aşağı boş venanın kökləri. Qalça venaları. Aşağı ətrafların səthi və dərin venaları. Aşağı boş venaya açılan parietal və visseral venalar. Venoz kələflər və onların əhəmiyyəti.

Kava-kaval, porto-kaval və kava-porto-kaval anostomozların morfofunksional anatomiyası. Qapı venasının kökləri və topoqrafiyası. Dalaq, yuxarı göz və aşağı göz venaları. Qapı venasının qaraciyərdə şaxələnməsi. Qapı venasına açılan venalar.

7.4. Qan damarlarının inkişafı.

Arteriya və venaların inkişafı. Onların yaş xüsusiyyətləri. Döl qan dövrəni, quruluşu, funksiyası və xüsusiyyətləri. Postnatal dövrdə döl qan dövrəninə damar sistemində gedən dəyişikliklər.

FƏSİL 8.LİMFA VƏ İMMUN SİSTEMİNİN ORQANLARI

8.1. Limfa sisteminin anatomiyası.

Limfa sisteminin quruluş elementləri. Limfa kapillyarları, damarları, düyünləri, limfa kötökləri, limfa axacaqları və venoz bucaqlar. Limfa kapillyarları və limfa damarlarının xüsusiyyətləri. Limfa düyünlərinin quruluşu, topoqrafiyası. Döş qəfəsi axacağının morfofunksional anatomiyası. Onun hissələri və venoz bucağa axma yolu.

Sağ limfa axacağının anatomiyası. Regional limfa damarları və düyünləri: süd vəzilərdən limfanın daşınarkən keçdiyi limfa düyünlərinin topoqrafiyası. Limfa damarlarının inkişafı və yaş xüsusiyyətləri.

8.2. İmmun sisteminin anatomiyası.

İmmun sistemi orqanlarının əhəmiyyəti. İmmun sisteminin mərkəzi orqanları: sümük ilişi və timus, quruluşu və funksiyaları. İmmun sisteminin periferik orqanlarının – badamcıqlar, aqreqat limfa düyünləri və dalağın quruluş xüsusiyyətləri.

IV BÖLMƏ. TƏDRİS-METODİK VƏ İNFORMASIYA TƏMİNATI

Əsas ədəbiyyat

1. Şadlinski V.B. İnsan anatomiyası: Müalicə-profilaktika fakultəsinin tələbələri üçün dərslik. [2 cilddə] / V.B. Şadlinski, N.T. Mövsümov, Ş.İ. Qasımov [və b.] – Bakı:Müəllim.I cild, 2020, – 376 s. (Azərbaycan dilində)
2. Şadlinski V.B. İnsan anatomiyası: Müalicə-profilaktika fakultəsinin tələbələri üçün dərslik. [2 cilddə] / V.B. Şadlinski, N.T. Mövsümov, Ş.İ. Qasımov [və b.] – Bakı: Müəllim. II cild, 2019, – 298 s. (Azərbaycan dilində)
3. Şadlinski V.B.İnsan anatomiyası: Stomatologiya fakultəsinin tələbələri üçün dərslik. [2 cilddə]. / V.B.Şadlinski, A.B.Isayev,M.Q.Allahverdiyev [və b.]. – Bakı: Ülvi-həyat. I cild, 2019, – 330 s. (Azərbaycan dilində)
4. Şadlinski V.B.İnsan anatomiyası: Stomatologiya fakultəsinin tələbələri üçün dərslik. [2 cilddə] / V.B.Şadlinski, A.B.Isayev,M.Q.Allahverdiyev. – Bakı: Ülvi həyat. II cild, 2019, – 264 s.
5. Шадлинский В.Б. Анатомия человека: Учебник для студентов лечебно-профилактического факультета. [в 2 томах] / В.Б.Шадлинский, Н.Т. Мовсумов,, Б.М.Гусейнов, С.В.Шадлинская. – Баку: Муаллим, – т.1, – 2020, – 658 с.(Rus dilində)
6. Шадлинский В.Б. Анатомия человека: Учебник для студентов лечебно-профилактического факультета. [в 2 томах] / В.Б.Шадлинский, Н.Т. Мовсумов,, Б.М.Гусейнов, С.В.Шадлинская. – Баку: Муаллим, – т.2, – 2020, – 538 с.(Rus dilində)
7. Шадлинский В.Б. Анатомиячеловека: Учебникдлястудентовстоматологическогофакультета/ В.Б.Шадлинский, А.Б.Исаев. М.Г.Аллахвердиев, Б.М.Гусейнов, Г.А.Гусейнова. – Баку: Муаллим,— 2019, – 259 с.(Rus dilində)

Əlavə ədəbiyyat

8. Şadlinski V.B. Azərbaycanca morfologiya elminin tarixi inkişafı / V.B.Şadlinski, A.B.İsayev – Bakı: Nurlan, – 2003, – 262 s(Azərbaycan dilində)

9. Şadlinski V.B., Xıdırov E.Ə., İsayev A.B. Uşağın anatomiyası (nəzəri kurs) / V.B.Şadlinski, E.Ə.Xıdırov, A.B.İsayev – Bakı:Səda, – 2004, – 242 s.
10. Anatomik terminologiya / V.B. Şadlinskinin redaktəsi ilə – Bakı: Zərdabi LTD, –2008. – 278 s. (Azərbaycan, rus, latın dilində)
- 11.Şadlinski V.B. Periferik sinir sistemi / V.B.Şadlinski, G.A.Hüseynova – Bakı: Müəllim, – Bakı, – 2008, – 177 s.(Azərbaycan dilində)
- 12.Şadlinski V.B. İnsan anatomiyası atlası V.B.Şadlinski, Ş.İ.Qasımov, N.T. Mövsümov – Bakı: Müəllim, – 2010, – 524 s.
- 13.Şadlinski V.B., Burunətrafı ciblərin klinik anatomiyası / V.B.Şadlinski, A.S.Abdullayev, R.V.Şadlinskaya. – Bakı: Sahhafçı Çap & Poliqrafiya, – 2010, – 176 s.(Azərbaycan dilində)
- 14.Şadlinski V.B., Hüseynova G.A. İnsan anatomiyası (Mühazirə materialları. Daxili orqanlar, endokrin vəzilər və mərkəzi sinir sistemi) / V.B.Şadlinski, G.A.Hüseynova – Bakı: Oskar, – 2012, – 445 s.(Azərbaycan dilində)
- 15.Şadlinski, V.B. Antropologiya morfologiyasının əsasları ilə / V.B.Şadlinski, A.S. Abdullayev – Bakı: Sahhafçı Çap & Poliqrafiya, – 2019, – 413 s.(Azərbaycan dilində)

İnternet mənbələri

1. <https://kpfu.ru/biology-medicine/struktura-instituta/kafedry/kafedra-morfologii-i-obschej-patologii/uchebnaya-rabota/anatomiya/anatomiya>
2. https://studme.org/134906/meditsina/predmet_izucheniya_anatomii
3. <https://www.rosmedobr.ru/journal/2011-god/klinicheskaya-anatomiya-v-sovremennoy-morfologii-i-medsine/>
4. <http://www.mediasphera.ru/issues/operativnaya-khirurgiya-i-klinicheskaya-anatomiya/2018/4/1258777552018041033>
5. <https://thelib.info/medicina/616400-klinicheskaya-anatomiya-fiziologiya-i-metody-issledovaniya-sluhovogo-analizatora/>
6. https://www.1spbgmu.ru/images/home/universitet/Struktura/Kafedry/Kafedra_a

[natomii/kurs_norm_anatomii/%D0%92%D0%92%D0%95%D0%94%D0%95%D0%9D%D0%98%D0%95%D0%92%D0%90%D0%9D%D0%90%D0%A2%D0%9E%D0%9C%D0%98%D0%AE_2.pdf](#)

7. <https://ast.ru/book/anatomiya-cheloveka-sistemy-i-organy-003948/>

8. <https://meduniver.com/Medical/Anatom/>

9. https://web.archive.org/web/20110121055519/http://www.anatomka.odmu.edu.ua/museum_main.htm

V BÖLMƏ. QİYMƏTLƏNDİRMƏ MEYARLARI

Metodik göstərişlər

Doktorantların 3241.01 «İnsan anatomiyası» ixtisas fənni üzrə ali ixtisaslı kadrların hazırlanması üçün fəlsəfə doktoru imtahanı proqramı üzrə attestasiyası şifahi imtahan şəklində aparılır. Doktorantın fəlsəfə doktoru imtahanına hazırlığı «İnsan anatomiyası» fənni üzrə mühazirələr və praktiki məşğələlər dövründə, həmçinin auditoriyadankənar saatlarda müstəqil iş çərçivəsində həyata keçirilir.

Qiymətləndirmə meyarları. İmtahan zamanı doktorant proqrama daxil edilmiş suallara ətraflı cavab verməlidir. İmtahan zamanı komissiya əlavə suallar da verə bilər. Cavab zamanı doktorant sadalanan bilik, bacarıq və vərdişlərini nümayiş etdirməlidir:

- Orqanların makromikroskopik səviyyədə quruluşunu, bunların mənsub olduğu aparat və sistemlərin orqanizmin ümumi təşkilindəki əhəmiyyətini bilməlidir;

- Orqanların bətdaxili və bətnxarici dövrdə keçdiyi quruluş dəyişikliklərinin dinamikasını, onların hansı anatomik qanunauyğunluqlar əsasında formalaşdığını bilməlidir;

- Orqanları və onların hissələrini düzgün tanımağı, orqanizmdə yerləşməsini, bu yerləşmənin bədən quruluşunun tipindən hansı asılılıqda olmasını bilməlidir;

- Makromikroskopik təşrihə əsaslanaraq bədəndə aparılacaq kəsiklərin istiqamətinibilməli və bunları funksional cəhətdən əsaslandırmağı, topoqrafik xüsusiyyətlərinin dəqiq və səhvsiz təhlil etməyi, damar, sinir və digər orqanlarla olan münasibətlərini kompleks şəkildə izah etməyi bacarmalıdır.

- Orqanların dəri üzərində proyeksiyası və ondan istifadə qaydalarına dair vərdişləri nümayiş etdirməlidir.

Cavabın tamlığı təhsilin planlaşdırılan nəticələrinin qiymətləndirilməsi göstəricilərinə əsasən təyin edilir.

Elmi ixtisas üzrə fəlsəfə doktoru imtahanını qəbul edən imtahan komissiyasının üzvləri (qapalı iclasda açıq səsvermə yolu ilə) **aşağıdakı meyarları rəhbər tutaraq** imtahan verən şəxsin hər bir suala cavabını biliklərin qiymətləndirilməsi üçün beş ballıq sistem əsasında **5(“əla”), 4(“yaxşı”), 3(“kafi”) və ya 2(“qeyri-kafi”)** kimi qiymətləndirirlər. Mübahisəli vəziyyət yaranan halda imtahan komissiyasının Sədri həlledici səsə malikdir.

Ballar	Qiymətləndirmənin meyarları
1	2
5 (əla)	Doktorant İnsan anatomiyası fənnini dərinlən mənimsədiyini nümayiş etdirərək sualın məzmununu tam açıqlayır. Doktorant İnsan anatomiyası ixtisası üzrə yerli və xarici tədqiqatçıların işləri, orqanların quruluşu, topoqrafiyası və inkişafı haqqında dərin biliklərə malik olduğunu, həmçinin dissertasiyanın mövzusunə və ona yaxın mövzulara aid ədəbiyyatla hərtərəfli tanış olduğunu göstərir. Doktorant ixtisasın konseptual problemləri üzrə müxtəlif doktrinal mövqeləri qiymətləndirməyi, həmçinin fənlərarası xarakterli mübahisəli problemlər haqqında öz fikirlərini əsaslandırmağı bacarır. Doktorant nəzəriyyəni, elmi tədqiqatları ədəbiyyat məlumatları əsasında təhlilini qiymətləndirə bilər.
4 (yaxşı)	Doktorant İnsan anatomiyası fənnini dərinlən mənimsədiyini nümayiş etdirərək sualın məzmununu açıqlayır. Doktorant İnsan anatomiyası ixtisası üzrə yerli və xarici tədqiqatçıların işləri, orqanların quruluşu, topoqrafiyası və inkişafı haqqında ümumi biliklərə malik olduğunu, həmçinin dissertasiyanın mövzusunə və ona yaxın mövzulara aid ədəbiyyatla kifayət qədər tanış olduğunu göstərir. Doktorant ixtisasın konseptual problemləri üzrə müxtəlif doktrinal mövqeləri lazımınca qiymətləndirməyi, həmçinin fənlərarası xarakterli mübahisəli problemlər haqqında öz fikirlərini əsaslandırmağı qismən bacarır.

3 (kafi)	Doktorant İnsan anatomiyası fənnini qismən mənimsədiyini nümayiş etdirərək sualın məzmununu əsasən açıqlayır. Doktorant İnsan anatomiyası ixtisası üzrə yerli və xarici tədqiqatçıların məlumatları, orqanların quruluşu, topoqrafiyası və inkişafı haqqında haqqında ümumi biliklərə malik olduğunu, həmçinin dissertasiyanın mövzusuna və ona yaxın mövzulara aid ədəbiyyatla yarımçıq tanış olduğunu göstərir. Doktorant ixtisasın konseptual problemləri üzrə müxtəlif doktrinal mövqeləri lazımınca qiymətləndirməyi, həmçinin fənlərarası xarakterli mübahisəli problemlər haqqında öz fikirlərini əsaslandırmağı bacarmır. Doktorant nəzəriyyəni, elmi tədqiqatların ədəbiyyat məlumatları əsasında təhlilini qiymətləndirməkdə çətinlik çəkir.
2 (qeyri-kafi)	Doktorantsualın məzmununu kifayət qədər açıqlamır və İnsan anatomiyası fənnini mənimsədiyini nümayiş etdirə bilmir. Doktorant İnsan anatomiyası ixtisası üzrə yerli və xarici məlumatlar, orqanların quruluşu, topoqrafiyası və inkişafı haqqında haqqında minimum biliklərə malik olduğunu, həmçinin dissertasiyanın mövzusuna və ona yaxın mövzulara aid ədəbiyyatla minimum tanış olduğunu göstərir. Doktorant ixtisasın konseptual problemləri üzrə müxtəlif doktrinal mövqeləri lazımınca qiymətləndirməyi, həmçinin fənlərarası xarakterli mübahisəli problemlər haqqında öz fikirlərini əsaslandırmağı bacarmır. Doktorant nəzəriyyəni, elmi tədqiqatları ədəbiyyat məlumatları əsasında təhlilini qiymətləndirə bilmir.

VI BÖLMƏ.FƏLSƏFƏ DOKTORUİMTAHANINA HAZIRLAŞMAQ ÜÇÜN NÜMUNƏVİ SUALLARIN SİYAHISI

1. İnsan anatomiyası fənninin nəzəri və praktik təbabət üçün əhəmiyyəti. İnsan anatomiyasının tədqiqat üsulları.
2. Sümük toxumasının növləri və xüsusiyyətləri. Sümüyün inkişafı, quruluşu, forması, təsnifatı, kimyəvi tərkibi və fiziki xüsusiyyətləri. Sümüküstlüyü və sümük iliyinin quruluşu və funksiyası. Skeleti təşkil edən sümüklərin birləşmələri. Fasiləsiz və fasiləli birləşmələr.
3. Boyun, döş, bel fəqərələri. Oma və büzdüm sümüklərinin anatomiyası. Fəqərələrin birləşmələri. Tam onurğa: quruluşu, ayrılıqları, onların formalaşması. Qabırğa birləşmələri. Tam döş qəfəsinin quruluş xüsusiyyətləri
4. Yuxarı ətraf sümükləri, onların quruluş xüsusiyyətləri və anatomiyası. Yuxarı ətraf sümüklərinin birləşmələri..
5. Aşağı ətraf sümükləri, onların quruluş xüsusiyyətləri və anatomiyası. Aşağı ətraf sümüklərinin birləşmələri
6. Kəllənin ümumi icmal. Beyin kəlləsi sümüklərinin anatomiyası, topoqrafiyası, quruluş

xüsusiyyətləri.

7. Üz kəlləsi sümüklərinin anatomiyası, topoqrafiyası, quruluş xüsusiyyətləri.
8. Kəllənin beyin hissəsinin topoqrafiyası. Kəllə qapağı. Xarici və daxili kəllə əsasının kanal və dəliklərinin anatomiyası və funksional təyinatı. Gicgah çuxuru.
9. Kəllənin üz hissəsinin topoqrafiyası. Göz yuvaları. Burun boşluğu. Gicgahaltı və qanad-damaq çuxurları. Kəllə sümüklərinin birləşmələri. Gicgah-çənə oynaqı: quruluşu, forması, hərəkətləri, xüsusiyyətləri.
10. Skelet əzələlərinin anatomiyası. əzələlərin köməkçi aparatı, fassiya törəmələri. Əzələnin qüvvəsi, işi və halı. Əzələnin qüvvəsinə təsir edən amillər. Əzələ işinin dinamik baxımdan növləri
11. Baş əzələlərinin anatomiyası. Çeynəmə və mimiki əzələlər. Onların funksiyası.
12. Boyunun əzələ və fassiyaları: quruluş xüsusiyyətləri. Boyunun topoqrafiyası. Boyun üçbucaqları, onların topoqrafiyası və təcrübi əhəmiyyəti.
13. Döşün əzələ və fassiyalarının anatomik və funksional xüsusiyyətləri. Diafraqma, topoqrafiyası, quruluş xüsusiyyətləri. Qarnın əzələ və fassiyalarının quruluşu, funksiyası. Düz əzələ yatağı. Qasıq kanalı.
14. Arxanın əzələ və fassiyalarının quruluşu, funksional anatomiyası və topoqrafiyası.
15. Çiyin və bazu əzələ və fassiyalarının quruluşu və topoqrafiyası.
16. Said və əl əzələ və fassiyalarının quruluşu və topoqrafiyası.
17. Çanaq, bud, baldır, ayaq əzələləri və fassiyalarının quruluşu və topoqrafiyası.
18. Daxili orqanlar haqqında məlumat. Ağız boşluğu orqanları: dil, ağız suyu vəziləri. Süd və daimi dişlər, onların quruluşu, formulu və çıxma müddəti. Yumşaq damaq, udlaq, qida borusu.
19. Mədə, nazik və yoğun bağırsaqların quruluşu və topoqrafiyası.
20. Qaraciyər, mədəaltı vəzi və dalaq. Quruluşu və topoqrafiyası. Periton və onun topoqrafiyası.
21. Tənəffüs sistemi orqanları. Burun boşluğu, qırtlaq, nəfəs borusu və bronxlar. Quruluşu və topoqrafiyası.
22. Ağciyər və plevra. Orta divar. Ağciyər və plevranın topoqrafiyası.
23. Sidik orqanları. Böyrəklərin, sidik axarlarının, sidik kisəsinin, sidik kanalının quruluşu və topoqrafiyası.
24. Cinsiyyət orqanlarının funksional anatomiyası və topoqrafiyası. Aralığın quruluşu, topoqrafiyası.
25. Daxili sekresiya vəzilərinin anatomiyası və topoqrafiyası.
26. Beynin ümumi icmalı. Onurğa beynin quruluşu, hissələri və topoqrafiyası. Onurğa beyni sinirləri, quruluşu, şaxələri. Onurğa beyninin seqmentasiyası
27. Uc beyin, törəmələri. Beyin yarımkürələrinin quruluşu. Beyin yarımkürələrinin şırım, yarıq və qırıqlıqlarının anatomiyası. Beyin qabığının quruluşu və funksiyaları, beyin qabığında funksiyaların dinamik lokalizasiyası.
28. Ara beynin anatomiyası. III mədəcik quruluşu. Orta beynin quruluşu, nüvələri, orta beyin su kəmərinin anatomiyası. Arxa beynin quruluşu, körpü, nüvələri. anatomiyası. Beyinciyn quruluşu. Uzunsov beynin anatomiyası.
29. Görmə orqanı. II cüt kəllə siniri. Gözün əlavə aparatı. III, IV və VI cüt kəllə sinirlərinin funksional anatomiyası, innervasiya zonası..
30. Dəhliz-ilbiz orqanı. VIII cüt kəllə siniri. Eşitmə və müvazinət analizatorlarının aparıcı yollarının ümumi icmalı.
31. Qoxu və dad orqanları. I, VII və IX cüt kəllə sinirləri.
32. Dəri və onun törəmələrinin anatomiyası. Süd vəzilərinin anatomiyası. V cüt kəllə siniri. Üçlü sinirin quruluşu, şaxələri və innervasiya zonası.

33. X, XI, XII cüt sinirlərinin anatomiyası və innervasiya zonası.
34. Ürək və ürək kisəsinin quruluşu, yaş xüsusiyyətləri. Ürəyin qidalanması və innervasiyası. Ürəyin topoqrafiyası, hüdudları və qapaqlarının döş qəfəsinin ön divarına proyeksiyası.
35. Aorta və onun hissələri. Ümumi və xarici yuxu arteriyalarının anatomiyası.
36. Daxili yuxu arteriyası. Körpücükaltı arteriya. Körpücükaltı arteriyanın onurğa arteriyası şaxəsi. Beyinin arterial dövrəsi.
37. Yuxarı ətrafın arteriyaları. Ovucun səthi və dərin qövsələri.
38. Yuxarı boş vena. Bazu-baş venası. Daxili vidaci vena. Kəllədaxili və kəlləxarici venalar. Xarici vidaci vena. Ön vidaci vena. Körpücükaltı vena. Yuxarı ətraf venaları.
39. Boyun kələfi. Bazu kələfi: qısa və uzun şaxələri, topoqrafiyası.
40. Aortanın döş və qarın hissələri və onların şaxələri.
41. Aşağı boş vena sistemi. Qapı venası sistemi.
42. Bud arteriyası və dizaltı arteriya. Baldır və ayaq arteriyaları. Aşağı ətraf oynaqlarının arterial torlarının əmələ gəlməsində iştirak edən damarlar.
43. Aşağı ətrafın venaları.
44. Bel kələfi, şaxələri, innervasiya zonası. Oma kələfinin qısa və uzun şaxələri, topoqrafiyası. Oturaq sinirinin innervasiya zonası.
45. Limfa sisteminin quruluş elementləri haqqında ümumi məlumat. Başın, boyunun, yuxarı ətrafın və döş qəfəsinin limfa düyünləri və damarları.
46. Qarın boşluğunun, çanağın və aşağı ətrafın limfa düyünləri və damarları.
47. Vegetativ sinir sistemi haqqında ümumi məlumat. Simpatik kötük. Simpatik kötüyün boyun hissəsi. Simpatik kötüyün döş, bel və çanaq hissələri.
48. Vegetativ sinir sisteminin parasimpatik şöbəsi. Başın parasimpatik düyünləri.